

KARADENİZ

2022 GELİŞMELERİ IŞIĞINDA
BÖLGESEL DEĞERLENDİRMELER

Editörler
ÖZGÜR TÜFEKÇİ
FEVZİ KIRBAŞOĞLU

KARADENİZ
TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
Stratejik Araştırma Merkezi

SAM

KARADENİZ

2022 GELİŞMELERİ IŞIĞINDA BÖLGESEL DEĞERLENDİRMELER

Editörler
ÖZGÜR TÜFEKÇİ
FEVZİ KIRBAŞOĞLU

KARADENİZ
TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
Stratejik Araştırma Merkezi

SAM

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI

Özgür Tüfekçi

Doç. Dr. Tüfekçi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Stratejik Araştırma Merkezi Müdürü ve Uluslararası İlişkiler Bölümü öğretim üyesidir. Aynı zamanda, İngiltere merkezli bir düşünce kuruluşu olan CESRAN International'ın (www.cesran.org) kurucusu ve Genel Direktörüdür. Sheffield Üniversitesi'nden Uluslararası İlişkiler yüksek lisans derecesi ve Coventry Üniversitesi'nden Sosyoloji ve Uluslararası İlişkiler doktora derecesi almıştır. Başlıca araştırma alanları Avrasyacılık, Ulus İnşası, Milliyetçilik Teorileri, Jeopolitik Kuramlar ve Yükselen Güçlerdir.

Fevzi Kırbaoğlu

2015 yılında Atatürk Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü'nden mezun oldu. 2019 yılında yüksek lisans öğrenimini Karadeniz Teknik Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı'nda tamamladı. 2021 yılından itibaren Karadeniz Teknik Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde Arş. Gör. olarak görev yapmayı sürdürmektedir.

KARADENİZ:

2022 GELİŞMELERİ IŞIĞINDA BÖLGESEL DEĞERLENDİRMELER

KTÜ-SAM Kitapları 3

www.ktu.edu.tr/sam

ISBN: 978-605-2271-60-5

© 2023 Karadeniz Teknik Üniversitesi Yayınları

1. Baskı: Aralık 2023, Trabzon

Kapak Tasarımı / Sayfa Düzeni

KTÜ Stratejik Araştırma Merkezi

Baskı: KTÜ Matbaası, TRABZON

Tel: 0462 377 21 43

Adres: KTÜ Yayınları Satış Bürosu

Tel: 0462 377 22 32

Üniversiteler Yayın yönetmeliğinin 6. maddesine göre bu eserin bilim ve dil bakımından sorumluluğu yazarlara aittir.

Bu eserin herhangi bir kısmının izinsiz ve kaynak gösterilmeden alıntılanması, internet sitelerinde yayınlanması, pdf ya da kitap şeklinde parayla satılması yasaktır. Aksi eylemde bulunanlar telif hakları yarasından doğan tüm yükümlülükleri peşinen kabullenmiş sayılırlar.

KARADENİZ:

2022 Gelişmeleri Işığında Bölgesel Değerlendirmeler

Editörler: Özgür Tüfekçi & Fevzi Kırbasoğlu

İçindekiler

TAKDİM	8
1. BÖLÜM: Bölge Ülkelerinin 2021 Görünümü	
Girişimci ve İnsani Dış Politika Işığında Türkiye: 2022.....	13
RUKİYE PATAN	
Barış ve Çatışma İkileminde Çözüm Arayan Azerbaycan: 2022.....	48
HÜLYA KINIK	
Bulgaristan için Zorlu 2022 Yılı: Ukrayna Savaşı ve İç Politikada Çalkantılar	72
VAHİT GÜNTAY	
2022 Gelişmelerinin Ermenistan İç ve Dış Politikasına Yansımaları	94
MUHARREM BAYRAK	
Batı ile Birleşme Sürecinde Gürcistan: 2022.....	136
HASAN YILMAZ	

Savaşın ve Ekonomik Krizin Gölgesinde Moldova: 2022 .. 182

NÜKHET GÜNTAY

Tarihin Etkisinde, Savaşın Sınırında Romanya: 2022 211

EDA TUTAK

2022 Ukrayna Savaşı Sonrası Rusya: İç-Dış Politikada ve
Ekonomi Alanındaki Değişimler 247

MELTEM HASANÇEBİ ve FEVZİ KIRBAŞOĞLU

Ukrayna'da Direnişin Bir Yılı: 2022 285

ADNAN SEYAZ

Yunanistan: 2022 315

GÖKHAN ÖÇALAN

2. BÖLÜM: Uluslararası Aktörler ve Geniş Karadeniz Havzası

ABD'nin Karadeniz Politikası, 2022: Amerikan İstisnacılığı
Üzerinden Bir Okuma 354

MURAT ÜLGÜL

NATO'nun Geniş Karadeniz Havzasındaki Rolü 386

KEMAL GÖKÇAY ve MURAT ÇEMREK

Karadeniz Havzasının Güvenliğinde Çin'in Rolü: Türkiye ile
Olası İş Birliği Unsurlarının Etkisi 406

MÜGE YÜCE

Avrupa Birliği'nin Doğu Ortaklığı Politikası: 2022
Gelişmeleri Işığında Bir Değerlendirme 425

FEVZİ KIRBAŞOĞLU ve MELTEM HASANÇEBİ

3. BÖLÜM: Geniş Karadeniz Havzasında Sınırşan Sorunlar

2022 Rusya-Ukrayna Savaşı'nda Rol Alan Muharip Devlet
Dışı Aktörlerin İncelenmesi 448

AHMET ATEŞ

Geniş Karadeniz Havzasında Sınır Aşan Sorunlar: Avrupa
Enerji Krizi 469

ANIL ÇAĞLAR ERKAN ve AYÇA EMİNOĞLU

Rusya Federasyonu'ndaki Kısmi Seferberlik Kararı: İş
Dünyası ve İnsan Kaynakları Yönetimi Açısından Bir
Değerlendirme 516

MUHAMMET NEGİZ ve NİMET KALKAN

YAZARLAR 569

TAKDİM

Karadeniz: 2022 Gelişmeleri Işığında Bölgesel Değerlendirmeler yayın serisi üçüncü yılında hem bölgesel hem de küresel gelişmelere odaklanarak bölge ile ilgilenen araştırmacılar için bir başvuru kaynağı olma hedefini bu yılda devam ettirmekte.

Oldukça yoğun gündem içerisinde çok büyük bir emeğin ürünü olarak sizlerle buluşan ve 2022 yılının değerlendirmesini içeren eserimizde birbirinden değerli yazarlarımız çalışmalarını uzmanlıkları çerçevesinde sunarken analitik yaklaşımlarıyla birbirini tamamlayan bölümlerle kitaba bütüncül bir perspektif katmaktadırlar.

2022 yılında Karadeniz Havzasındaki gelişmelerin ele alındığı bu kitapta on yedi makale yer almaktadır. Üç bölümden oluşan kitabımızın ilk bölümünde havzadaki ülkelerden onunun 2022 yılında yaşadıkları süreçler masaya yatırılırken; ikinci bölümde uluslararası aktörlerin havzaya yaklaşımları ele alınmıştır. Üçüncü bölümde ise nispeten daha bağımsız makalelerle Karadeniz havzası farklı açılardan incelenmekte ve okuyucuya ilk iki bölümdeki makaleleri analitik olarak birleştirebilecekleri alan sunulmaya çalışılmaktadır.

Birinci bölüm Rukiye Patan'ın Türkiye'nin iç ve dış politika alanında ve ekonomik kapasitesinde önemli gelişmelerin gerçekteştiği bir yıl olan 2022'yi değerlendirdiği "*Girişimci ve İnsani Dış Politika Işığında Türkiye: 2022*" başlıklı çalışma ile başlamaktadır. Akabinde Hülya Kınık Azerbaycan'ın 2022 yılında genel görünümü üzerine bir çerçeve sunma amacı

taşıyan “Barış ve Çatışma İkileminde Çözüm Arayan Azerbaycan: 2022” makalesi; Vahit Güntay “Bulgaristan için Zorlu 2022 Yılı: Ukrayna Savaşı ve İç Politikada Çalkantılar”; Muharrem Bayrak “2022 Gelişmelerinin Ermenistan İç ve Dış Politikasına Yansımaları”; Hasan Yılmaz “Batı ile Birleşme Sürecinde Gürcistan: 2022”; Nükhet Güntay “Savaşın ve Ekonomik Krizin Gölgesinde Moldova: 2022”; Eda Tutak “Tarihin Etkisinde, Savaşın Sınırında Romanya: 2022”; Meltem Hasançebi ve Fevzi Kırbaşoğlu “2022 Ukrayna Savaşı Sonrası Rusya: İç-Dış Politikada ve Ekonomi Alanındaki Değişimler”; Adnan Seyaz “Ukrayna’da Direnişin Bir Yılı: 2022”; Gökhan Öçalan “Yunanistan: 2022” başlıklı makaleleriyle havza ülkelerini ele almaktadırlar.

İkinci bölümde ise havzanın dışındaki aktörlerin havza ülkelerine yaklaşımları ve politika oluşturma süreçleri Murat Ülgül’ün “ABD’nin Karadeniz Politikası, 2022: Amerikan İstisnaçılığı Üzerinden Bir Okuma”; Kemal Gökçay ve Murat Çemrek’in “NATO’nun Geniş Karadeniz Havzasındaki Rolü”; Müge Yüce’nin “Karadeniz Havzasının Güvenliğinde Çin’in Rolü: Türkiye ile Olası İş Birliği Unsurlarının Etkisi” ve Fevzi Kırbaşoğlu ve Meltem Hasançebi’nin “Avrupa Birliği’nin Doğu Ortaklığı Politikası: 2022 Gelişmeleri Işığında Bir Değerlendirme” başlıklı makaleleriyle incelenmektedir.

Son bölümde ise ilk iki bölümdeki makaleleri tamamlayıcı ve birleştirici olarak Ahmet Ateş “2022 Rusya-Ukrayna Savaşı’nda Rol Alan Muharip Devlet Dışı Aktörlerin İncelenmesi”; Anıl Çağlar Erkan ve Ayça Eminoğlu “Geniş Karadeniz Havzasında Sınır Aşan Sorunlar: Avrupa Enerji Krizi”; Muhammet Negiz ve Nimet Kalkan “Rusya Federasyonu’ndaki Kısmi Seferberlik Kararı: İş Dünyası ve İnsan Kaynakları Yönetimi Açısından Bir Değerlendirme” makaleleriyle elinizdeki eserin tamamlanmasını sağlamışlardır.

Yıllık mahiyetinde hazırlanan çalışmanın bu sayısının yayımlanması hususunda yazılarıyla katkıda bulunan değerli yazarlarımıza ve kitabımıza teveccüh gösteren saygıdeğer okurlarımıza teşekkür ederiz.

DOÇ. DR. ÖZGÜR TÜFEKÇİ
KTÜ-SAM Müdürü

ARŞ. GÖR. FEVZİ KIRBAŞOĞLU
KTÜ-SAM Araştırmacı

Trabzon - Ekim 2023

Bölge Ülkelerinin
2022 Görünümü

1. BÖLÜM

BARIŞ VE ÇATIŞMA İKİLEMİNDE ÇÖZÜM ARAYAN AZERBAYCAN: 2022

Hülya Kınık

[Dr. Öğr. Üyesi, Karadeniz Teknik Üniversitesi]

Giriş

Günümüzde Rusya-Ukrayna arasındaki savaş uluslararası gündemin merkezinde yer alsa da jeopolitik güç mücadelesinin farklı alanlarda devam ettiği görülmektedir. Güney Kafkasya bu güç mücadelesinin temel odak noktalarından biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Nitekim 2020 Karabağ Savaşı sonrasında bölgede güvenlik algılamaları hızla değişmeye başlamıştır. Bölge güvenliğinin sağlanması adına bölgedeki ülkelerin 3+3 platformu çerçevesinde bir yapı oluşturması teklif edilmiş ancak günümüze dek olumlu bir gelişme ortaya çıkmamıştır. 2020 yılında Güney Kafkasya'da başlayan ve 44 günlük Karabağ zaferiyle sonuçlanan çatışmaların ardından tam da bölgede barışın tesis edilmeye çalışıldığı bir dönemde Azerbaycan ile Ermenistan arasında 13 Ekim'de ortaya çıkan çatışma, Azerbaycan ile İran arasındaki sınırda meydana gelen gerginlik, Ermenistan ile Azerbaycan arasındaki sınırın belirlenmesi hususu ve Zengezur koridorunun Ermenistan'ın kendi güvenliğine tehdit olarak algılanması nedeniyle askıda kalması gibi başlıklar bölgedeki güvenlik ikilemlerinin bir süre daha devam edebileceğine işaret etmektedir (Dilaver, 2023: 1).

İki ülke arasında devam eden diplomatik görüşmelerin temel hedefi ilişkilerin normalleştirilmesinin ve bölgesel ulaşım hatlarının açılmasının sağlanmasıdır. Bu bağlamda, 31 Ekim

2022 tarihinde Soçi'deki Rusya-Azerbaycan-Ermenistan üçlü zirvesinin ardından açıklanan üçlü bildiriye Azerbaycan-Ermenistan ikili ilişkilerinin, devletlerin karşılıklı egemenliği ve toprak bütünlüğüne saygı çerçevesinde devam ettirilmesi gerektiğine yer verilmiştir (Veliyev, 2022). Bu durum Azerbaycan açısından önemli bir diplomatik başarı olmakla birlikte söz konusu bildiri ve sözlü anlaşmalar henüz nihai bir barış anlaşmasına dönüşmemiştir. Öte yandan, İkinci Karabağ Savaşı'nın ardından Güney Kafkasya'da başlayan yeni dönem, Rusya ve Ukrayna arasındaki savaştan da etkilenmektedir. 2022 Şubat ayında Rusya'nın Ukrayna'da başlattığı savaş, Rusya'nın ilgisinin arka bahçesi olarak gördüğü Güney Kafkasya'dan başka yere kayması olarak yorumlanmış ve bölgede süregelen Karabağ çatışmasının çözümünde oynadığı merkezi rol sorgulanmaya başlanmıştır.

Bu çerçeveden hareketle, bu çalışmada 2022 yılında Azerbaycan'ın genel görünümü üzerine bir çerçeve sunulması amaçlanmıştır. Azerbaycan açısından 2022 yılı Karabağ zaferinin diplomasi masasında da sürdürülmesi sürecinde Ermenistan ve diğer bazı bölgesel ve küresel aktörlerle yeniden tırmanan gerginlikler; COVID-19 pandemisi ve düşen petrol fiyatlarının ekonomi üzerindeki etkilerinin hafifletildiği bir dönemde Rusya-Ukrayna arasındaki savaşın da etkisiyle yükselen enflasyonla mücadeleye yönelik girişimlerle geçmiştir. Bu çerçevede, çalışmada, İkinci Karabağ Savaşı'nın üzerinden geçen iki yıl içerisinde ortaya çıkan gelişmeler, bölgede oluşan yeni denklem ve 10 Kasım mutabakatında gelinen aşama ele alınmış ve son yıllarda ülkede ortaya çıkan ekonomik sorunların 2022 yılı içerisindeki seyri üzerinde durulmuştur.

2022 Yılı Dış Politika Gelişmeleri

13 Eylül Çatışmaları

27 Eylül-10 Kasım 2020 tarihleri arasında süren 44 Günlük Savaş'ta Azerbaycan'ın Ermenistan'a karşı kazandığı zaferin

ardından Azerbaycan-Ermenistan-Rusya Federasyonu arasında 10 Kasım 2020 tarihli bir anlaşma imzalanmış ancak bölge üzerindeki güç mücadelesi farklı alanlarda kendini göstermeye devam etmiştir. Anlaşmada Azerbaycan'ın batısı ile Nahçıvan arasında karayolu bağlantısı kuracak Zengezur Koridoru'nun inşa edilmesi hususuna yer verilmiş olması bölgedeki mücadelenin en önemli sebeplerinden biri olarak görülmektedir. Nitekim 13 Eylül 2022 tarihinde iki ülkenin askerî birlikleri arasındaki çatışma, bu koridorun yapılması öngörülen bölgenin yakınlarında ortaya çıkmıştır.

İki ülkenin liderleri arasında 2021 yılında Rusya'da ama daha ziyade Avrupa Birliği (AB) Konseyi Başkanı Charles Michel'in ev sahipliğinde Brüksel'de diplomatik görüşmeler gerçekleştirilerek kalıcı barışın sağlanmasına yönelik ilerlemeler kaydedilmişti (Kırbaşoğlu, 2022: 467). Zira 2022 yılının Ağustos ayında gerçekleştirilen toplantının ardından AB tarafından iki taraf arasında bir barış antlaşması imzalanmasına yönelik taslak üzerinde çalışmaları için dışişleri bakanlarının görevlendirilerek bir ay içinde toplanmalarına karar verildiği açıklanmıştı (Pirinççi, 2022b). Azerbaycan-Ermenistan sınırında 13 Eylül'de çıkan çatışmalar yapılan bu görüşmelerin yarattığı olumlu havayı tersine çevirmiştir.

Azerbaycan-Ermenistan sınırında yaşanan çatışmaların kaynağı olarak her iki ülkenin hükümetleri de birbirlerine suçlamalarda bulunmuştur. Azerbaycan, çatışmaların Ermenistan ordusunun Daşkesen, Kelbecer, Laçın ve Zengilan istikametindeki provokasyon girişimleri nedeniyle başladığını öne sürmüştür (Bozkuş, 2022a). Azerbaycan Savunma Bakanlığı'nın açıklamasında Azeri birlikleri tarafından "bölücü Ermeni grupların" sınırdaki Azerbaycan ordusu mevzilerine yakın bölgelere mayın kurma girişiminin engellenmesi sonucu çatışmaların başladığına yer verilmiştir (Ministry of Defense of the Republic of Azerbaijan, 2022). İkinci Karabağ Savaşı'nın ardından, işgalden kurtarılmış olan Azerbaycan topraklarında, anti-personel ve anti-tank kara mayınları ile patlamayan

mühimmat konularının önemli bir sorun oluşturduğu bilinmektedir (Kasapoğlu, 2022). Öte yandan, Ermenistan ilk saldırıyı Azerbaycan'ın gerçekleştirdiğini iddia etmiştir.

İki ülke arasında resmî bir mutabakat imzalanmasına rağmen bölgede zaman zaman bazı çatışmalar ortaya çıkmıştır. Ancak 44 günlük savaşın ardından ilk kez bu kadar geniş çaplı bir çatışmanın yaşanması, bölgesel ve küresel gelişmelerin Güney Kafkasya üzerindeki etkilerinin boyutunu ortaya koyması bağlamında önem arz etmektedir. Bununla birlikte, önceki çatışmalar çoğunlukla Karabağ bölgesi ve çevresinde yaşanırken bu defa tansiyonun Azerbaycan-Ermenistan sınırında yükselmesi sorunun bir diğer önemli boyutu olarak değerlendirilmektedir (Bozkuş, 2022b). Azerbaycan kamuoyunda varılan mutabakatın gereklerinin Ermenistan tarafından tam olarak yerine getirilmemesinin ortaya çıkan çatışmalarda önemli bir paya sahip olduğuna da dikkat çekilmektedir. Ancak özellikle Ermenistan'ın Azerbaycan ve Türkiye ile ilişkilerinde normalleşme adımlarının atılmaya başlandığı bir dönemde yeniden şiddetli çatışmaların çıkmasında, Erivan'da -çok güçlü olmasa bile- Ermeni diasporası ve Karabağ Klanı olarak bilinen bazı eski Ermeni siyasetçilerin etkisinin olabileceğini düşündürmüştür (Bozkuş, 2022a).

Hatırlanacağı üzere Nikol Paşinyan Haziran 2021'deki erken seçimleri kazanmış olsa da muhalefet savaş nedeniyle istifasını istemiş ve aylar süren protesto gösterileri ortaya çıkmıştır. Bununla birlikte, daha sonra güçlerini birleştiren muhalefet, Ermenistan'ın eski cumhurbaşkanları Robert Koçaryan ve Serj Sarkisyan'ın katılımlarıyla Nisan-Mayıs 2022 tarihlerinde daha büyük gösteriler düzenleyerek Erivan yönetiminin Azerbaycan ile barış yapmasının önüne geçmeye çalışmışlardır. Bu gösterilerde ayrıca Türkiye ile Ermenistan arasında atılan normalleşme adımları da protesto edilmiş, özellikle Taşnak Partisi üyeleri tarafından "Ermenistan'da Türk istemiyoruz" gibi sloganlarla Paşinyan'a tepki gösterilmiştir. Dolayısıyla

Paşinyan'ın Azerbaycan ve Türkiye ile sorunların çözümüne yönelik tutumunun iç siyasetin itirazlarıyla engellenmeye çalışıldığı görülmüştür (Sadık, 2022).

13 Eylül'de şiddetlenen çatışmalar devam ederken Ermenistan yönetimi Ermenistan Güvenlik Konseyi'ni toplayarak Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü'ne (KGAÖ) ve Birleşmiş Milletler'e (BM) Ermenistan topraklarına Azerbaycan tarafından saldırı yapıldığı iddiasıyla askerî yardım için resmî başvuruda bulunmuştur. KGAÖ komutanlığının başkanı Rus General Anatoli Sidorov, örgütün Ermenistan ile Azerbaycan arasındaki anlaşmazlığın barışçıl yollarla çözülmesini umduğunu ve asker yollamayı düşünmediğini açıklamıştır. Örgüt, iki taraf arasındaki çatışmaların yerinde incelenerek bir rapor hazırlanması için Ermenistan'a bir heyet gönderilmesi yönünde karar almıştır. En nihayetinde Azerbaycan ve Ermenistan arasındaki çatışmalar, Rusya'nın aracılığıyla ateşkes ilan edilmesinin ardından sona ermiştir.

Paşinyan'ın Azerbaycan ile nihai barış anlaşmasının yapılmasından ziyade büyük güçlerin desteğini almaya yönelik çabaları dikkat çekmiştir. Nitekim 13 Eylül'deki kısa süreli çatışmanın ardından, özellikle ABD ve Fransa'nın, Rusya'nın Ukrayna'ya müdahalesiyle yeniden Minsk Grubu üzerinden Ermenistan ile Azerbaycan arasında ara buluculuk yapmaya niyetlendikleri görülmektedir (Sadık 2022). Bu durum, ABD ve Fransa'nın Rusya-Ukrayna arasındaki savaşı fırsata dönüştürerek Güney Kafkasya'daki Rus nüfuzunu sınırlandırma çabalarının bir göstergesi olarak değerlendirilebilir (Başaran, 2022).

Rusya-Ukrayna Savaşı'nın pek çok bölgede etkileri görülmekle birlikte özellikle Güney Kafkasya bu süreçten etkilenmektedir. Ermenistan'ın en yakın askerî ve ekonomik müttefiki olan Rusya'nın, Ukrayna'yı işgal etmesinden iki gün önce Azerbaycan ile de dostluk ve ekonomik iş birliğinin derinleştirilmesi için bir ortaklık anlaşması imzalamıştır. Ancak Ukrayna'daki savaşın

seyrinin, Rusya'nın komşularına güç yansıtma kapasitesini sınırladığı görülmüştür. Bu durum ise hem Karabağ ve çevresinde yeniden şiddetli çatışmaların yaşanmasının hem de AB'nin iki taraf arasında ana ara bulucu olarak Rusya'nın yerini almasının sebebi olarak değerlendirilmektedir (Karaoğlu, 2022).

Rusya ise “Yakın Çevre Doktrini” çerçevesinde arka bahçesi olarak gördüğü coğrafyada Batı'nın nüfuzunun artmasını istememektedir (Başaran, 2022). Bu nedenle Putin, 31 Ekim 2022 tarihinde Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev ile Ermenistan Başbakanı Nikol Paşinyan'ı Soçi'de bir araya getirmiştir.

31 Ekim Soçi Zirvesi

Azerbaycan ve Ermenistan arasında 2020 savaşından sonra 13 Eylül 2022'de en kanlı çatışmaların ortaya çıkmasının ardından ilişkilerin normalleşmesi için Rusya'nın ara buluculuğuyla düzenlenen Soçi Zirvesi'nde görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerin ardından açıklanan ortak bildiriye “Bölgede sürdürülebilir ve uzun vadeli barışın sağlanması için Azerbaycan ile Ermenistan arasında bir barış anlaşmasının imzalanmasına yönelik aktif hazırlığın önemi” üzerinde durulmuş olmasına rağmen bir barış anlaşmasının imzalanma olasılığının bir önceki günden daha fazla olmadığı yorumu yapılabilir. Nitekim Putin tarafından yapılan açıklamada henüz bir barış anlaşmasının söz konusu olmadığını ancak müzakerelerin ve istişarelerin sürdürülmesi noktasında iki tarafın anlaşmaları ifade edilmiştir. Bununla birlikte, Putin'in uzlaşma sağlanamayan meselelerin açıklanmaması ve iki taraf açısından da hassas olan konularla ilgili bilgilendirme yapılmaması yönünde bir tutum sergilediği görülmüştür (Mejlumyan ve Aga, 2022).

Bildiriye, üç ülke liderinin 2020 ve 2021'de kabul edilen bildirilerin uygulanmasına dair süreci ele aldıklarına yer verilmiş ve “ tarafların, Azerbaycan-Ermenistan ilişkilerinin

kapsamlı şekilde normalleştirilmesi, Güney Kafkasya'nın barış, istikrar, güvenlik ve sürdürülebilir ekonomik kalkınmasının sağlanması amacıyla tüm bu anlaşmalara sıkı sıkıya bağlı kalma taahhütlerini yinelediği" belirtilmiştir (Rehimov vd., 2022). Bildiride ayrıca, "Güç kullanmaktan veya güç kullanma tehdidinden kaçınma, sorunları Birleşmiş Milletler Tüzüğü ile 1991 Alma-Ata Deklarasyonu'na uygun olarak egemenlik, toprak bütünlüğü ve sınırların dokunulmazlığının karşılıklı tanınması temelinde çözüme konusunda anlaşmaya varıldı." ifadelerine yer verilmiştir (BBC News Türkçe, 2022). Rusya'nın desteğiyle Azerbaycan ve Ermenistan'ın dini liderleri, uzmanları ve halk temsilcileri arasında olumlu bir atmosferin oluşturulması ve halklar arasında güvenin güçlendirilmesi amacıyla üç ülkenin parlamentoları arasında temasların başlatılmasının önemine de dikkat çekilmiştir (Rehimov vd., 2022).

Öte taraftan, Azerbaycan Cumhurbaşkanı Aliyev, Soçi'deki zirvede Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin ile görüşmesinde "Karabağ meselesinin artık tarih olduğunu ve bu konunun konuşulmasına gerek kalmadığını" (Veliyev, 2022) ifade ederek üçüncü ülkelerle bu meselenin konuşulmayacağına dair net bir mesaj vermiş ve artık konunun Azerbaycan'ın içişleri ile ilgili olduğunun altını çizmiştir (Yaşın, 2022a: 1). Esasen Azerbaycan'ın ilk günden itibaren Karabağ sorununun artık bittiği söylemini kullandığı açıkça görülmektedir. Azerbaycan için konu, Ermenistan'la diplomatik ilişkilerin tesisi ve normalleşmenin sağlanması olarak ifade edilmektedir (Yaşın, 2022b: 4).

Azerbaycan, ilişkilerin normalleşmesi için Ermenistan'a: *"devletlerin birbirlerinin egemenliğini, toprak bütünlüğünü, uluslararası sınırların dokunulmazlığını ve siyasi bağımsızlığını karşılıklı olarak tanınması", "devletlerin birbirlerine karşı toprak iddiasında bulunmadığı ve gelecekte de bu tür iddialarda bulunulmama konusunda yasal bir zorunluluklarının olduğunun karşılıklı teyidi", "birbirlerinin güvenliğini tehdit etmekten, siyasi*

bağımsızlık ve toprak bütünlüğüne karşı tehdit ve güç kullanmaktan ve BM Antlaşması'nın amaçlarıyla bağdaşmayan diğer durumlardan kaçınmak”, “sınırların belirlenmesi ve diplomatik ilişkilerin kurulması”, “ulaştırma ve iletişim hatlarının açılması, diğer ilgili iletişim ağlarının kurulması ve çıkar alanlarında iş birliği” (Rehimov, 2022a) olmak üzere beş maddeden oluşan bir belge sunmuştu. Azerbaycan tarafından bu hususların tüm ortak bildirilerde tekrarlandığı göze çarpmaktadır.

Sonuç olarak Soçi'de gerçekleştirilen zirvede, Azerbaycan ve Ermenistan'ın ilişkilerin normalleşmesi hususundaki kararlılıklarını ve Rusya'nın Karabağ Sorunu'ndaki ara bulucu rolünü korumak istediğini gösterdiği ifade edilebilir. Paşinyan yönetimi ülkenin iç dinamikleri nedeniyle eyleme geçme noktasında sınırlandırıyor olsa da Paşinyan, ülkesinin çıkarlarının Zengezur Koridoru'nun açılmasını da içerecek şekilde kalıcı bir barış anlaşmasının imzalanmasını gerektirdiğinin farkında olduğu mesajını vermiştir. Bunun da Soçi Zirvesi'nin, Putin'in de ifade ettiği üzere, yararlı bir toplantı olarak yapıcı bir ortamda gerçekleştirildiği anlamına geldiği söylenebilir.

Azerbaycan'ın Bazı Bölgesel ve Küresel Güçlerle İlişkileri

İkinci Karabağ Savaşı'nın üzerinden iki yılı aşkın bir süre geçmesine rağmen bölgeye nihai barış gelememesinin önemli bir nedeni bazı bölgesel ve küresel güçlerin savaşın sonucunda bölgede oluşan yeni denklemden memnun olmamasıdır. Bu bağlamda, bölgede ortaya çıkan yeni jeopolitik durumdan en fazla rahatsızlık duyan ülkelerden biri olarak İran ön plana çıkmaktadır. Zengezur Koridoru'nun İran açısından ekonomi ve güvenlik alanında çeşitli jeopolitik riskler ortaya çıkaracağını düşünen İranlı yetkililer, koridorun açılmasının gündeme gelmesinden itibaren çeşitli platformlarda yaptıkları açıklamalarda tepkilerini dile getirmişlerdir. Bu çerçevede, İran Cumhurbaşkanı İbrahim Reisi'nin, 10 Ağustos'ta Ermenistan

Başbakanı Nikol Paşinyan ile gerçekleştirdiği telefon görüşmesinde “ülkesinin, bölgenin siyasi coğrafyasını değiştirecek herhangi bir girişimi kabul etmeyeceğini” belirtmesi; İran Genelkurmay Başkanı Tümgeneral Muhammed Bakırı'nın ise “Kutsal Savunma Haftası” nedeniyle 22 Eylül'de Tahran'daki askerî geçit töreninde “Daha önce de birçok defa dile getirdiğimiz gibi bölge ülkelerinin sınırlarının değişmesini asla kabul etmeyeceğiz. Azerbaycan ve Ermenistan'a, sorunlarını diyalog yoluyla çözmelerini tavsiye ediyoruz.” (Farzam, 2022) şeklindeki açıklamaları dikkat çekmektedir. Bu açıklamaların ardından, İran Devrim Muhafızları Ordusunun (DMO) bölgeye yığınak yapmaya başladığına dair haberler gayriresmî kaynaklar aracılığıyla sık sık gündemde yer alırken DMO'ya bağlı askerî birimler, 17-20 Ekim tarihlerinde Azerbaycan sınırında geniş katılımlı bir askerî tatbikat gerçekleştirmiştir (Hasanzadeh, 2022). Gerçekleştirilen tatbikat, İran'ın Zengezur Koridoru'nun açılmasına ve Ermenistan ile Azerbaycan arasında kalıcı barışın sağlanmasına açıkça karşı çıktığını göstermektedir (Sadık, 2023). Bununla birlikte, 21 Ekim günü Zengezur Koridoru'nun öngörülen güzergahının yakınında yer alan Ermenistan'ın Kapan kentinde Başkonsolosluk açmıştır (Dursun, 2022). Böylelikle, Tahran yönetimi Ermenistan'a Zengezur konusunda güvence verirken kendisi açısından da büyük önemi bulunan Kuzey-Güney yol güzergahını sağlama almak istemiştir (Sadık, 2023).

İran'ın Azerbaycan sınırında gerçekleştirdiği tatbikatların ardından Azerbaycan Ordusu tarafından da 2 Kasım'da İran sınırında tatbikat başlatılmıştır. Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev, 8 Kasım'da Şuşa'da Karabağ Zaferi'nin 2. yılı münasebetiyle düzenlenen etkinlikte İran'ın sınırdaki tatbikatlarına ilişkin tepkisini, “Burada esas söz ve güç sahibi biziz. Ordumuz kahramanlık göstermiştir. Gerekirse yine göstereceğiz ve istediğimizi elde edeceğiz. Bunu herkes biliyor. Sınırımızda Ermenistan'a destek için askerî eğitim yapanlar da bilsin. Bizi kimse korkutamaz.” ifadeleri ile göstermiştir. İran

Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Nasır Kenani, Aliyev'in açıklamalarına karşılık olarak "Azerbaycan'ın, Tahran ile Erivan arasındaki komşuluk düzeyindeki sıradan görüşmelerle ilgili endişelerinin nedeninin anlaşılabilir olmadığını" ifade etmiştir (Dursun, 2022). Bununla birlikte, Kenani, Azerbaycan sınırındaki tatbikatın "önceden planlanmış ve rutin bir tatbikat" olduğunu ve komşu ülkelere tatbikatın yapılacağına ilişkin önceden bilgi verildiğini öne sürmüştür.

Bu süreçte, Azerbaycan resmî medya ve devlet televizyonunda İran'ın Azerbaycan'ı hedef alan hamleleriyle ilgili olarak oldukça sert eleştiriler ilk kez yer almaya başlamıştır. Aliyev, "Dünyanın muhtelif ülkelerinde yaşayan kardeşlerimizin (...) güvenliği, hakları ve esenlikleri bizim için büyük önem taşımaktadır. Kaderimizce devletimizden ayrılan Azerbaycanlıların... dillerini, ananelerini, medeniyetlerini korumaları, Azerbaycan prensiplerine sadık olmaları ve öz tarihi vatanları ile alakalarını kesmemeleri için elimizden geleni yapacağız" (Yaşın, 2022b: 4) açıklamasıyla İran'ın hamlelerine yönelik açık bir mesaj göndermiştir.

Zengezur Koridoru'na ilişkin İran basınında yer alan köşe yazıları ve İranlı yetkililerle gerçekleştirilen röportajların neredeyse hepsinde; bu koridorun faaliyete geçirilmesinin bölgenin jeopolitiğini değiştireceği, İran açısından çeşitli jeopolitik riskleri barındırdığı ileri sürülmektedir. "NATO Koridoru", "Turan Koridoru", "Türk NATO'su" gibi söylemlerle anılan Zengezur Koridoru; İran, Rusya ve Çin'i çevrelemek için Batı'nın (NATO) ortaya attığı bir proje olarak değerlendirilmektedir (Farzam, 2022). Bu çerçevede, üzerinde sıklıkla durulan noktalardan biri de Zengezur Koridoru'nun faaliyete geçmesiyle birlikte İran-Ermenistan sınırının ortadan kalkacağına yönelik argümandır. İran sınırına paralel olarak inşa edileceği öne sürülen koridorun İran ile Avrupa arasındaki bağlantıyı fiilen keseceği, dolayısıyla İran'ın Avrupa'ya ulaşmasının "en güvenli" yolu olan Kafkasları kaybedeceği ve Avrupa ile bağlantı sağlamak için Türkiye ile Rusya'nın iznini

almak durumunda kalacağı iddia edilmektedir (Farzam, 2022). Bununla birlikte, İranlı uzmanlar koridorun güvenliğini Rusya'nın sağlayacak olmasının Rus güçlerinin İran sınırına yerleşmelerine imkân tanıyacağına dair çekincelerini sıkça dile getirmektedirler. Öte yandan, koridorun faaliyete geçmesiyle birlikte İran'ın, Azerbaycan'ı Nahçıvan'a bağlayan transit ülke olma özelliğini kaybedecek olmasının yanında İran'ın önemli coğrafi ve jeopolitik avantajlardan mahrum kalacağı vurgulanmaktadır.

Tahran yönetiminin son dönemlerde Azerbaycan-İsrail arasındaki yakınlaşma nedeniyle de ciddi bir rahatsızlık duyduğu bilinmektedir. İran Dışişleri Bakanı Hüseyin Emirabdullahiyan tarafından Azerbaycan'ın İsrail'le gizli bir ittifak içerisinde olduğu ve İsrail'in de Azerbaycan'da askerî varlık bulundurduğu ileri sürülmüştür. Bakü yönetimi bu iddiaların asılsız olduğunu belirtmiştir. Ancak İran'ın Azerbaycan sınırında askerî tatbikatlarını arttırması nedeniyle Azerbaycan, Cumhurbaşkanı Aliyev'in, Azerbaycan'da üretilen İsrail'in kamikaze insansız hava araçlarıyla çekilen fotoğraflarını yayınlamıştır. Bununla birlikte, Azerbaycan, İran'la yaşanan gerginlik devam ederken, ikili ilişkileri 30 yıl öncesine dayanan İsrail'e ilk büyükelçisini atamıştır (VOA Türkçe, 2023; Euronews, 2023).

İran ile yaşanan sorunlara ek olarak Azerbaycan ile Fransa arasında da önemli anlaşmazlıklar ortaya çıkmıştır. Azerbaycan-Ermenistan ilişkilerinin normalleşmesi için önemli bir adım olan Soçi Zirvesi'nden 15 gün sonra, 15 Kasım'da Fransa Senatosu tarafından Azerbaycan'a yaptırım uygulanmasına yönelik bir önerge sunulmuş ve 1 "hayır", 36 "çekimser" oya karşı 295 "evet" oyu ile kabul edilmiştir (Çebi, 2022). Bağlayıcılığı bulunmayan önerge kapsamında, Azerbaycan güçlerinin ve müttefiklerinin Ermenistan'a ait olduğu öne sürülen topraklardan çekilmeleri talep edilmiştir (Sputnik Türkiye, 2022). Bununla birlikte, önergede, Fransız hükümetine de Avrupalı ortaklarıyla Azerbaycan liderlerinin mal varlıklarına el konulması ve

Azerbaycan gaz ve petrolüne ambargo uygulaması gibi sert tepkileri göz önünde bulundurması için talepte bulunulmuştur (Çebi, 2022). Ayrıca, Fransız hükümetinden Karabağ'da insani yardım bürosu açması talep edilen önergede, Fransa'nın Ermenistan'a desteğini her şekilde göstermesi istenmiştir. Ek olarak, önergede, Fransa tarafından, uluslararası tanınan sınırlarında, Ermenistan ve halkının güvenliğinin garanti altına alınması için girişim başlatılması ve bu doğrultuda uluslararası toplumun himayesinde bir uluslararası güç konuşlandırılması talepleri yer almıştır (Taşkın, 2022).

Fransa Ulusal Meclisinden de böyle bir karar çıkması, Bakü ve Paris arasında diplomatik krize neden olmuştur. Bu karar, Azerbaycan Dışişleri Bakanlığı tarafından yazılı bir açıklama ile "adil bir ara buluculuk yapma konusundaki Fransa'nın acizliğini gösteren bir başka provokasyon" olarak nitelendirilmiş ve "Azerbaycan ve Ermenistan arasındaki ilişkilerin normalleşme sürecini baltalamayı amaçladığı" belirtilmiştir (Çakır, 2022). Açıklamanın ardından Fransa'nın Bakü Büyükelçiliği Maslahatgüzarı Julien Le Lan, Bakanlığa çağırılarak, "Azerbaycan aleyhine kabul edilen yanlış ve iftira niteliğindeki kararlar ilgili" nota verilmiştir (Rehimov, 2022c). Bununla birlikte, Bakü yönetimi, 7 Aralık'ta Brüksel'de AB'nin ara buluculuğuyla yapılması planlanan barış görüşmelerine katılması Erivan tarafından ısrarla talep edilen Fransa Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron'un "Ermeni yanlısı" tutum sergilediğini belirterek, barış görüşmelerini iptal ettiğini duyurmuştur (Sadık, 2023; Çakır, 2022). Fransa Dışişleri Bakanlığı sözcüsü ise "Güçlerin ayrılığı ilkesi çerçevesinde tümüyle özel bir girişim sonucu bağımsız olarak benimsenen karar, hükümetin resmî tutumunu oluşturmaz. Fransız hükümetinin pozisyonu biliniyor ve görüşmelerde Bakan tarafından birçok kez ifade edildi. Fransa, tarafları barış fırsatını değerlendirmek için bu müzakerelerde ilerlemeye teşvik etmeye devam ediyor" açıklamasında bulunmuştur (Çakır, 2022).

Anlaşmazlıkların yoğun olarak yaşandığı bir dönemde Türkiye-Azerbaycan ilişkilerinin ise artarak devam ettiği görülmektedir. 15 Haziran 2021'de Azerbaycan ve Türkiye arasında imzalanan Şuşa Beyannamesi ikili ilişkilerin müttefiklik seviyesine ulaşmasında tarihi bir adım olarak değerlendirilmektedir. Şuşa Beyannamesinin imza töreninin üzerinden bir yıl geçmeden, Ukrayna'da ortaya çıkan krizin hemen öncesinde, her iki ülkenin parlamentoları da rutin uygulamanın dışına çıkarak bu beyannameyi meclislerinde onaylamışlar ve böylelikle birlikte hareket etme hususundaki iradelerini teyit etmişlerdir. Çerçevesi oldukça geniş olan Şuşa Beyannamesi öncelikle iki ülke arasındaki askeri-savunma iş birliğinin üst düzeyde seyrettiğini açıkça göstermektedir. Bununla birlikte, ekonomi, enerji, ticaret, sağlık, eğitim, kültür, turizm ve dış politika gibi çeşitli alanlarda da iki ülke arasında iş birliğinin derinleştirilmesi konusundaki kararlılığın altı çizilmiştir.

Beyanname, sadece Türkiye-Azerbaycan ikili ilişkileri açısından önem taşımamakta, genel olarak bölgeyi kapsayan iş birliğine yönelik niyetleri de kapsaması bağlamında önem arz etmektedir. Bu çerçevede, Türk dünyasına da atıfta bulunan beyannamede Türk dünyasının gelişimine katkı sağlamak adına karşılıklı faaliyetlerin bölgesel ve uluslararası düzeyde daha ileriye taşınması için çabaların birleştirilmesi, Türk kültür mirasının uluslararası düzeyde tanıtımı ve teşviki alanında girişimlerin artırılması öncelikli hedefler arasında gösterilmiştir (Rehimov, 2022b). Türkiye Cumhurbaşkanı Erdoğan tarafından "Türkiye ile Azerbaycan arasındaki ilişkilerin yeni dönemdeki yol haritası" olarak nitelendirilen Şuşa Beyannamesi, Azerbaycan-Türkiye ikili ilişkilerini yeni bir aşamaya taşımakla birlikte bölgede yeni bir saldırganlığa izin verilmeyeceğinin; bölgesel iş birliğinin ve Türk dünyasında entegrasyonun derinleştirileceğinin garantisi olarak gösterilmektedir (Rehimov, 2022b).

Şuşa Beyannamesinin üzerinden geçen bir yıllık süreç değerlendirildiğinde, Azerbaycan-Türkiye ikili ilişkilerinin pek çok alanda genişleyerek ve derinleşerek devam ettiği

görülmektedir. Bunun bir göstergesi olarak, son bir yılda iki devlet arasında cumhurbaşkanları, bakanlar, diğer üst düzey bürokratlar ve teknik heyetler seviyesinde çok sayıda karşılıklı ziyaretler gerçekleştirilmiştir (Pirinççi, 2022a). Bununla birlikte, Azerbaycan açısından öncelikli alanlardan birisi olan işgalden kurtarılan Karabağ'ın yeniden inşası için yine ikili iş birliğinin somut çıktıları gözlemlenebilmektedir. Son bir yılda, mayın temizleme çalışmalarından yolların yapımına, kurtarılan bölgelerdeki inşaatlardan tarihsel ve kültürel varlıkların restorasyonuna kadar pek çok alanda Türkiye, Azerbaycan'a yoğun bir destek sağlamaktadır. 44 günlük savaşın ardından bir yıldan kısa bir süre içerisinde yapımı tamamlanarak faaliyete geçen Füzuli Uluslararası Havalimanı, Türk şirketlerinin bu havalimanının inşaa edilmesindeki rolü ve Türkiye Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın Azerbaycan Cumhurbaşkanı Aliyev ile açılışını gerçekleştirmesi, söz konusu iş birliğinin önemli ve sembolik örnekleri arasında yer almaktadır. Özetle, Şuşa Beyanamesi'nin bir yıllık muhasebesi yapıldığında, Beyanname'de bahsi geçen hemen hemen bütün konularda iki ülke arasında ciddi bir ilerleme sağlandığı ifade edilebilir.

2022 Yılında Ekonomi Alanındaki Gelişmeler

Küresel ekonomide önce mevsimsel anormalliklerin -kuraklık, sel, sert kışlar- ve daha sonra COVID-19 pandemisinin etkisiyle ortaya çıkan kriz durumu, 2022 yılında Rusya-Ukrayna savaşı nedeniyle daha da ağırlaşmıştır. Savaş, bir yandan enerji fiyatlarının yükselme sürecini hızlandırarak küresel enflasyonu tetiklerken, diğer yandan gıda kıtlığının yaşanmasına yol açmıştır. Enflasyon 2022 yılında Euro bölgesi tarihinde ilk kez çift haneli rakamlara ulaşmıştır. Almanya'da enflasyon 71 yılın en yüksek seviyesine ulaşırken Amerika Birleşik Devletleri'nde de benzer bir durum gelişmiştir. Enflasyonist baskılar Azerbaycan'ı es geçmemiştir. Ticaret ortağı ülkelerde yükselen enflasyon, Azerbaycan'da tüketici fiyatlarını hem doğrudan hem de dolaylı (üretici fiyatları aracılığıyla) etkilemiştir.

2020 yılında COVID-19 pandemisi ve petrol fiyat şoklarının beraber yaşanması nedeniyle ekonomik durgunluğun ortaya çıktığı Azerbaycan'da büyük bir mali yardım paketinin devreye sokulması bu şokun ekonomik etkisinin hafiflemesine katkı sağlamış ve ekonomide toparlanma görülmeye başlanmıştır. Ancak orta vadeli görünüm zayıf kalmaya devam etmektedir. 2022 yılında piyasada oluşan aşırı likiditeye paralel olarak talepte yaşanan artış ve arzın buna cevap verememesi sonucunda enflasyon problemi ortaya çıkmıştır. Bunun yanında, Rusya-Ukrayna arasındaki savaş maliyetlerin iyice artmasına yol açmıştır. Böylelikle önde gelen merkez bankaları tarafından sert önlemler alınmaya başlanmış ve politika faiz oranlarının artırılması yoluna gidilmiştir. Bu durum, 2022 yılında, 2006'daki devalüasyondan beri en yüksek fiyat artışlarının yaşandığı Azerbaycan açısından da farklı olmamış ve ülkede enflasyonun düşürülmesi birinci öncelik olarak belirlenerek sıkı para politikası uygulanmıştır.

COFACE tarafından sunulan 2022 yılı raporunda Azerbaycan'ın yaşadığı ekonomik sorunlar 2021 yılı raporuyla büyük oranda benzerlik göstermekle birlikte aşağıdaki gibi sıralanmıştır (COFACE, 2022):

- “Hidrokarbonlara olan bağımlılığın yüksekliği, ekonomide çeşitliliğin düşüklüğü ve petrol kaynaklarının azalması”,
- “Rekabete uygun olmayan piyasa yapıları (çok sektörlü holdinglerin devlet ile bağlarının güçlü olması)”,
- “Kırılgan, şeffaf olmayan bankacılık sistemi (dolarizasyon, düşük karlılık)”,
- “Kötü yönetim”,
- “Dağlık Karabağ bölgesi ve çevresinde 9 Kasım 2020 ateşkesine rağmen ara sıra silahlı çatışmaların yaşanması”

- “Düşük nüfus artışı ve yaşlanan nüfus”.

Azerbaycan Devlet İstatistik Komitesi tarafından yapılan açıklamaya göre, Azerbaycan'ın 2022 yılı aralık ayı GSYİH verileri bir önceki yılın aynı dönemine göre %4,6 artarak 78,7 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. Kişi başına düşen GSYİH ise 7.818,82 dolar olmuştur (The State Statistical Committee of the Republic of Azerbaijan, 2023). Uluslararası Para Fonu'nun (IMF), “Geçim Kriziyle Mücadele” başlıklı Ekim 2022 Küresel Ekonomik Görünüm Raporu'nda, Azerbaycan'da 2022 yılında cari fiyatlarla 70.06 milyar dolar olacağı ifade edilen GSYH'nın 2023 yılında yaklaşık 71.5 milyar dolar olacağı öngörülmektedir. Bu çerçevede, 2022 yılında sabit fiyatlarla %3,7 oranında artacağı tahmin edilen GSYH'nın, 2023 yılında ise %2,5 oranında artması beklenmektedir. 2022 yılında cari fiyatlarla 6,084 dolarlık kişi başına düşen milli gelir ve tüketici fiyatlarına göre %12,2 enflasyon oranı bulunan, 10 milyonu aşan nüfusuyla Azerbaycan'da işsiz sayısının toplam işgücüne oranının ise %6 seviyesinde seyrettiği öngörülmektedir. IMF verileriyle Azerbaycan'ın net kamu borcu 2022 yılı için yaklaşık %24 olarak öngörülmektedir.

Azerbaycan, yükselen fiyatlar ve artan ihracat gelirlerinin bir sonucu olarak yüksek düzeydeki petrol ve gaz gelirlerinden ve aynı zamanda enerji dışı sektörünün güçlü performansından faydalanmaktadır. Ancak bölge için 2022'de kaydedilen güçlü büyümenin orta vadede sürdürülebilirliğine ilişkin endişeler dile getirilmekte ve 2023 yılında azalışa geçmesi beklenmektedir. Nitekim, Kafkasya'daki ekonomik büyümenin temel olarak kolayca tersine çevrilebilecek geçici faktörler tarafından yönlendirildiği belirtilmektedir. Azerbaycan için belirsizlik enerji fiyatlarından olduğu kadar enflasyondan da kaynaklanmaktadır.

Enflasyonun çok yüksek seyretmekte olduğu, çoğu bölgede sıkışan mali koşulların, Rusya-Ukrayna arasındaki savaşın ve devam etmekte olan COVID-19 pandemisinin küresel ekonomik

görünüm üzerinde ağır baskı yarattığı bir ortamda, Azerbaycan açısından 2022 yılının Ağustos ayında oldukça önemli sayılabilecek bir gelişme yaşanmıştır. Kazakistan Cumhurbaşkanı Kasım-Cömert Tokayev, Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev'in davetlisi olarak Bakü'ye ilk kez resmî ziyarette bulunmuştur. Bu vesileyle, Azerbaycan-Kazakistan ilişkilerinin başta ekonomi ve ticaret olmak üzere ulaşım ve kültürel alanlarda gelişmesi ve müttefik iş birliğinin daha da derinleştirilmesi için çeşitli belgeler imzalanmış ve çok yönlü bir girişim süreci başlatılmıştır (Risbekkızı, 2022). Bu noktada, iki ülke arasında ekonomik iş birliği açısından büyük bir potansiyelin bulunduğu belirtilmelidir. Nitekim son birkaç yıl içerisinde ticaret hacminde istikrarlı bir artışın olduğu görülmüştür. Örneğin, 2022'nin ilk yarısında Azerbaycan-Kazakistan arasındaki ticaret hacmi, 2021 yılının aynı dönemine göre altı kattan fazla artarak 326,6 milyon dolara ulaşmıştır (Risbekkızı, 2022).

Bu gelişmenin yanında, Azerbaycan, Rusya'dan ithal edilen gazın tamamen durma noktasına gelmesiyle başta Avrupa olmak üzere tüm dünyayı etkisi altına alan enerji krizine çözüm arayışları çerçevesinde ön plana çıkan ülke konumuna yükselmiştir. Ukrayna'yı işgali nedeniyle AB tarafından yaptırımlar uygulanan Rusya'nın, AB'ye sattığı doğalgazı kesmesi sonucunda AB doğalgaz tedariki için rotayı Azerbaycan'a çevirmiştir. AB ile Azerbaycan arasında Azerbaycan'dan ithal edilen gazın iki yıl içinde ikiye katlanması için anlaşma imzalanmıştır. Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev, anlaşma hakkında "Projeler, Avrupa'nın enerji haritasını tamamen değiştirdi" yorumunda bulunurken (Erdemir, 2022) gelişen şartlar, bu iş birliğinin sadece doğalgazla sınırlı kalmayacağını göstermiştir. Özellikle 17 Aralık 2022 tarihinde Bükreş'te imzalanan "Yeşil Enerjinin Geliştirilmesi ve İletimi Alanında Stratejik Ortaklık Anlaşması" çerçevesinde iş birliğinin farklı alanlarda da çeşitlilik göstereceği ortaya konulmuştur (Asgarov, 2022).

Ukrayna'yı işgalinin öncesinde de Rusya'nın güvenilir bir enerji ortağı olmadığını belirten AB Komisyonu Başkanı Ursula von der Leyen'in "Bu nedenle AB, Rusya'dan ek enerji kaynaklarının çeşitlendirilmesine odaklandı ve daha güvenilir ortaklarla çalışmaya başladı. Azerbaycan'ın güvenilir ortaklarımız arasında olmasından memnunuz. Bizim için çok önemli bir enerji ortağı ve her zaman güvenilir oldunuz" (Erdemir, 2022) açıklamasından da anlaşılacağı üzere Azerbaycan AB için önemli bir enerji ortağı olarak görülmektedir.

Azerbaycan, Avrupa ham petrol tedarik zincirlerinin çeşitlendirilmesinde de önemli bir rol oynamaya başlamıştır. 2022 yılının Ocak-Kasım aylarında bazı Avrupa ülkeleri Azerbaycan'dan ham petrol alımlarını önemli oranda artırmıştır. Yüksek petrol fiyatları nedeniyle petrol satışlarından büyük kar sağlanmıştır. Verilere göre ihracatın yüzde 92'si bu sektörden kaynaklanmaktadır (Aydinov, 2022). Görüldüğü üzere petrol ve gaz sektörü Azerbaycan ekonomisinin itici gücü ve ana gelir kaynağı olmaya devam etmektedir.

Sonuç

İkinci Karabağ Savaşı'nın üzerinden geçen iki sene zarfında bölgenin gündemini meşgul eden konular; 10 Kasım 2020'de Azerbaycan, Rusya ve Ermenistan arasında imzalanan üçlü bildirinin maddelerinin uygulanmasının sağlanması, Azerbaycan-Ermenistan arasında uluslararası alanda tanınan sınırların netleşmesi konusunda atılacak adımlar, bazı bölgesel ve küresel güçlerle yaşanan sorunların yanında atılan iş birliği adımları ve 2020 yılında hem pandemi hem de düşen petrol fiyatları nedeniyle darbe alan ülke ekonomisinin toparlanmasına yönelik girişimler ve tüm dünyada olduğu gibi Azerbaycan'ı da etkisi altına alan yüksek enflasyonla mücadele etrafında şekillenmiştir.

44 günlük savaştan zafer elde ederek çıkan Azerbaycan, Güney Kafkasya'da ekonomik ve siyasi yönden ana aktör olarak bölgede

siyasi istikrarın ve barışın sağlanmasında önemli sorumluluklar üstlenen ülke izlenimini vermeye devam etmektedir. Bu çerçevede, yaşanan tüm sorunlara ve gerginliğin yeniden tırmanarak çatışmaya dönüşmesine rağmen Ermenistan ile ilişkilerin normalleştirilmesi ve sınır meselelerinin çözümü, bölgede barış ve istikrarın temini, ulaşım yollarının açılması Azerbaycan'ın dış politikasında öncelikli konular arasında yer almaktadır.¹⁰ Kasım mutabakatı açısından netleşmeyen hususlar ve uygulamada karşılaşılan sorunlar göz ardı edildiğinde Azerbaycan'ın askerî ve diplomatik alanlarda elde ettiği başarıyı sürdürdüğü açıkça ifade edilebilir.

Azerbaycan'da ekonomik toparlanma süreci açısından ise Rusya-Ukrayna arasındaki savaşın da etkisiyle küresel talep karşısında artan petrol ve gaz üretiminin ve ihracatının ivmeyi artırması beklenmektedir. Azerbaycan, muhtemel yeni iş birliği fırsatlarını da değerlendirerek ekonomisine katkıda bulunabilecektir. Nitekim Rusya-Ukrayna Savaşı'nın bütün dünyada ortaya çıkardığı enerji krizi nedeniyle alternatif doğalgaz rotalarının araştırılmaya başlanması Azerbaycan'ın stratejik önemini artırmıştır. Türkiye-İsrail ilişkilerinde normalleşme adımlarının atılmaya başlandığı göz önüne alındığında önümüzdeki süreçte hem Batı dünyası hem de Rusya, Çin ve İran'ın bölgedeki gelişmeleri yakından takip ederek buradaki görünürlüklerini ve nüfuzlarını artırmak isteyeceklerini söylemek mümkündür.

Kaynakça

Anadolu Haber Ajansı. (05 Aralık 2022). "Fransız Senatosu 'Azerbaycan'a Yaptırım Uygulanmasını' Öngören Önergeyi Kabul Etti", <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/fransiz-senatosu-azerbaycana-yaptirim-uygulanmasini-ongoren-energeyi-kabul-etti/2739245>. (Erişim tarihi: 15 Aralık 2022).

Asgarov, R. (2023). "Güney Kafkasya'dan Doğu Avrupa'ya Yeni Enerji Rotası: Doğalgazın Arkasına Saklanan Yeşil Enerji",

- <https://www.ankasam.org/guney-kafkasyadan-dogu-avrupaya-yeni-enerji-rotasi-dogalgazin-arkasina-saklanan-yesil-enerji/>. (Erişim tarihi: 15 Ocak 2023).
- Aydinov, E. (2022). “Azerbaijan’s Economy in 2022: Challenges, Achievements and Expectations”, <https://report.az/en/finance/azerbaijan-s-economy-in-2022-challenges-achievements-and-expectations/> (Erişim tarihi: 12 Ocak 2023).
- Başaran, D. (2022). “Azerbaycan-Ermenistan Hattında Kalıcı Barış Arayışları ve Rusya’nın Rolü”. <https://www.ankasam.org/azerbaycan-ermenistan-hattinda-kalici-baris-arayislari-ve-rusyanin-rolu/>. (Erişim Tarihi: 23 Aralık 2022).
- BBC News Türkçe. (2022). “Azerbaycan ve Ermenistan’dan Dağlık Karabağ’da güç kullanmama taahhüdü”, <https://www.bbc.com/turkce/articles/cn3092nezxyo>. (Erişim tarihi: 25 Aralık 2022).
- Bozkuş, Y. D. (2022a). “Azerbaycan-Ermenistan Geriliminde Temel Faktör Rusya Etkisi Mi?”, <https://www.aa.com.tr/tr/analiz/azerbaycan-ermenistan-geriliminde-temel-faktor-rusya-etkisi-mi/2685663>. (Erişim Tarihi: 18 Ocak 2023).
- Bozkuş, Y. D. (2022b), “Azerbaycan – Ermenistan Arasında Dinmeyen Gerginlik Neyin Habercisi?”, <https://fikirturu.com/jeo-politik/azerbaycan-ermenistan-arasinda-dinmeyen-gerginlik-neyin-habercisi/>. (Erişim Tarihi: 18 Ocak 2023).
- Chirciu, D. (2022). “Aliyev: Ermenistan ile İlişkilerin, Tekliflerimiz Doğrultusunda İyileştirilmesi Gerekıyor”, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/aliyev-ermenistan-ile-ili-skilerin-tekliflerimiz-dogrultusunda-iyilestirilmesi-gerekiyor/2725710>. (Erişim Tarihi: 23 Aralık 2022).
- COFACE. (2022). Azerbaijan. Major Macro Economic Indicators. <https://www.coface.com/Economic-Studies-and-Country-Risks/Azerbaijan> (Erişim tarihi: 25 Aralık 2022).

- Çakır, A. (2022). “Fransa ve Azerbaycan Arasında Diplomatik Kriz”, <https://www.voaturkce.com/a/fransa-ve-azerbaycan-arasinda-diplomatik-kriz/6859298.html>. (Erişim tarihi: 15 Kasım 2022).
- Çebi, T. (2022). “Fransa’nın Güney Kafkasya’da Azalan Etkisi ve Azerbaycan’a Ambargo Kararı”, <https://www.turksam.org/detay-fransa-nin-guney-kafkasya-da-azalan-etkisi-ve-azerbaycan-a-ambargo-karari>. (Erişim tarihi: 11 Kasım 2022).
- Dilaver, T. (2022). “Şuşa Beyannamesinin Birinci Yılında Azerbaycan-Türkiye İlişkileri”, <https://avim.org.tr/tr/Analiz/SUSA-BEYANNAMESININ-BIRINCI-YILINDA-AZERBAYCAN-TURKIYE-ILISKILERI>. (Erişim tarihi: 11 Kasım 2022).
- Dilaver, T. (2023). “Güney Kafkasya’da Değişen Güvenlik Denklemi”, <https://avim.org.tr/tr/Analiz/GUNEY-KAFKASYA-DA-DEGISEN-GUVENLIK-DENKLEMI>. (Erişim tarihi: 11 Ocak 2023).
- Dursun, A. (2022). “İran’ın Azerbaycan’a Yönelik Tutumu ve Sınırdaki Askerî Tatbikatlar Gerilimi Tırmandırıyor”, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/iranin-azerbaycana-yonelik-tutumu-ve-sinirdaki-askeri-tatbikatlar-gerilimi-tirmandiriyor/2736058>. (Erişim tarihi: 20 Aralık 2022).
- Erdemir, F. (2022). “AB’den Gazı Kesen Rusya’ya Karşı Azerbaycan Hamlesi: Avrupa’nın Enerji Haritası Değişti”, <https://www.tgrthaber.com.tr/dunya/abden-gazi-kesen-rusyaya-karsi-azerbaycan-hamlesi-2838719>. (Erişim tarihi: 20 Aralık 2022).
- Euronews. (2023). “Azerbaycan, İran ile Gerilimin Ardından İsrail’e İlk Kez Büyükelçi Atadı” <https://tr.euronews.com/2023/01/11/azerbaycan-iran-ile-gerilimin-ardindan-israile-ilk-kez-buyukelci-atadi>. (Erişim tarihi: 20 Ocak 2023).
- Farzam, R. (2022). “İran Neden Zengezur Koridoru’na Karşı?”, <https://www.iramcenter.org/iran-neden-zengezur->

- koridoruna-karsi/?send_cookie_permissions=OK. (Erişim tarihi: 20 Ocak 2023).
- Hasanzadeh, V. (2022). “Rusya ve İran Kıskaçında Azerbaycan”, <https://21yyte.org/tr/merkezler/bolgesel-arastirma-merkezleri/guney-kafkasya-iran-pakistan-arastirmalari-merkezi/makale/azerbaycan>. (Erişim tarihi: 20 Aralık 2022).
- Karaoğlu, O. (2022). “Rusya-Ukrayna Savaşı ve Güney Kafkasya Jeopolitiğine Etkisi”, <https://iramcenter.org/rusya-ukrayna-savasi-ve-guney-kafkasya-jeopolitigine-etkisi/>. (Erişim tarihi: 10 Aralık 2022).
- Kasapoğlu, C. (2022). “Üçüncü Karabağ Savaşı Kapıda mı?”. <https://edam.org.tr/ucuncu-karabag-savasi-kapida-mi/>. (Erişim Tarihi: 18 Ekim 2022).
- Kırbaşoğlu, F., (2022). 2021 Yılına Geride Bırakırken Avrupa Birliği'nin Geniş Karadeniz Havzası Stratejileri. Ö. Tüfekçi, & F. Kırbaşoğlu (Ed.) içinde, KARADENİZ: 2021 Gelişmeleri Işığında Bölgesel Değerlendirmeler (s. 455-489), Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi Yayınları.
- Mejlumyan A. ve Aga, C. (2022). “Putin’s negotiations with Armenia and Azerbaijan don’t bring any concrete results”, <https://www.intellinews.com/putin-s-negotiations-with-armenia-and-azerbaijan-don-t-bring-any-concrete-results-261039/>. (Erişim tarihi: 15 Ocak 2023).
- Ministry of Defense of the Republic of Azerbaijan. (2022). “The military attachés were informed about the Armenian large-scale provocations”, <https://mod.gov.az/en/news/the-military-attaches-were-informed-about-the-armenian-large-scale-provoc-ations-42343.html>. (Erişim Tarihi: 18 Ekim 2022).
- Pirinççi, F. (2022a). “Şuşa Beyannamesi'nin Bir Yıllık Muhasebesi”, <https://www.setav.org/susa-beyannamesinin-bir-yillik-muhasebesi/>. (Erişim Tarihi: 18 Ocak 2023).
- Pirinççi, F. (2022b). “Azerbaycan-Ermenistan Çatışmasının Düşündürdükleri”, <https://www.setav.org/azerbaycan->

- ermenistan-catismasinin-dusundurduklari/. (Erişim Tarihi: 18 Ocak 2023).
- Rehimov, R. (2022a). “Aliyev, Ermenistan’ın İlişkilerin Normalleşmesi İçin Sundukları Teklifi Kabul Ettiğini Bildirdi”, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/aliyev-ermenistanin-iliskilerin-normallesmesi-icin-sunduklari-teklifi-kabul-ettigini-bildirdi/2559571> (Erişim tarihi: 10 Aralık 2022).
- Rehimov, R. (2022b). “Şuşa Beyannamesi’nin 1. Yılı”, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/susa-beyannamesinin-1-yili/2614077> (Erişim tarihi: 13 Aralık 2022).
- Rehimov, R. (2022c). “Fransa’nın Bakü Büyükelçiliği Maslahatgüzarı, Azerbaycan Dışişleri Bakanlığına Çağrıldı”. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/fransanin-baku-buyukelciligi-maslahatguzari-azerbaycan-disisleri-bakanligina-cagrildi/2753522>. (Erişim tarihi: 15 Aralık 2022).
- Rehimov, R., Chirciu, D. ve Cura, A. (2022). “Azerbaycan ve Ermenistan Güç Kullanmaktan Kaçınma ve Sorunları Çözme Konusunda Anlaştı”, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/azerbaycan-ve-ermenistan-guc-kullanmaktan-kacinma-ve-sorunlari-cozme-konusunda-anlasti/2725808>. (Erişim Tarihi: 23 Aralık 2022).
- Risbekkızı, P. (2022). “Ortak Çıkarlarla Birbirine Bağlanmış İki Hazar Ülkesi: Azerbaycan ve Kazakistan”, ANKASAM, <https://www.ankasam.org/ortak-cikarlarla-birbirine-baglanmis-iki-hazar-ulkesi-azerbaycan-ve-kazakistan/>. (Erişim tarihi: 20 Ocak 2023).
- Sadık, R. (2022). “Azerbaycan-Ermenistan Çatışması: Kafkasya’da Kalemle Atılan İmza Tetikle Bozular Mu?”, <https://fikirturu.com/jeo-strateji/azerbaycan-ermenistan-catismasi-kafkasyada-kalemle-atilan-imza-tetikle-bozular-mu/>. (Erişim Tarihi: 18 Aralık 2022).

- Sadık, R. (2023). “Azerbaycana Karşı Tehlikeli Girişimler”, <https://fikirturu.com/jeo-strateji/azerbaycana-karsi-tehlikeli-girisimler/>. (Erişim tarihi: 20 Ocak 2022).
- Sputnik Türkiye. (16.11.2022). “Fransa Senatosu, Azerbaycan’a Yaptırım Uygulanmasını Öngören Önergeyi Kabul Etti”, <https://sputniknews.com.tr/20221116/fransa-senatosu-azerbaycana-yaptirim-uygulanmasini-ongoren-energeyi-kabul-etti-1063468159.html>. (Erişim tarihi: 15 Kasım 2022).
- The State Statistical Committee of the Republic of Azerbaijan. (2023). Macro-economic indicators and social development of the country (January-December, 2022). <https://www.stat.gov.az/news/macroeconomy.php?lang=en&page=>. (Erişim tarihi: 20 Ocak 2023).
- Veliyev, C. (2022). “Karabağ Zaferinin Yıl Dönümünde Azerbaycan’ın Bölgesel İlişkileri”, <https://www.aa.com.tr/tr/analiz/karabag-zaferinin-yil-donumunde-azerbaycanin-bolgesel-iliskileri/2726266>. (Erişim tarihi: 10 Kasım 2022).
- VOA Türkçe. (2023). “Azerbaycan İsrail’e İlk Kez Büyükelçi Atadı”, <https://www.voaturkce.com/a/azerbaycan-israil-ilk-kez-buyukelci-atadi/6914143.html>. (Erişim tarihi: 20 Ocak 2023).
- Yaşın, G. K. (2022a). “Azerbaycan-Ermenistan Barış Görüşmelerinin Aktörleri”, <https://avim.org.tr/tr/Analiz/AZERBAYCAN-ERMENISTAN-BARIS-GORUSMELE-RININ-AKTORLERI>. (Erişim tarihi: 15 Aralık 2022).
- Yaşın, G. K. (2022b). “Soçi Zirvesi: Barış Anlaşması Arayışında Yeni Durak”, <https://avim.org.tr/tr/Analiz/SOCI-ZIRVESI-BARIS-ANLASMASI-ARAYISINDA-YENI-DURAK>. (Erişim tarihi: 15 Aralık 2022).

YAZARLAR

Adnan SEYAZ

Adnan Seyaz lisans eğitimini Marmara Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler (İngilizce) bölümünde tamamlamıştır. Lisansüstü çalışmalarını aynı üniversitenin Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Bilim Dalında tamamlayarak 2018 yılında “Sovyet Sonrası Rusya Federasyonu’nda Demokrasi Tecrübesi: Rekabetçi Otoriteryanizm” başlıklı teziyle doktor unvanını almıştır. Bir dönem Vilnius Üniversitesi’nde (Litvanya) eğitim görmüş ve Rusya, Almanya, Polonya ve Sırbistan’da çeşitli konferanslarda bildiriler sunmuştur. Çalışma alanları Rusya siyaseti, Post-Sovyet çalışmaları, demokratikleşme ve otoriterleşme konularını kapsamakta ve bu alanlarda yayımlanmış birçok makale ve kitap bölümü bulunmaktadır. 2009 yılından beri Kırklareli Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü’nde görev yapmaktadır.

Ahmet ATEŞ

Lisans derecesini Adnan Menderes Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü’nden 2011 yılında almıştır. Müteakiben, aynı üniversitede “Stratejik İstihbarat ve Türk Dış Politikası’na Etkisi” başlıklı tezi ile yüksek lisans eğitimini 2013 yılında tamamlamıştır. 2015 yılında University of Delaware Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler bölümünde doktora eğitimine başlamıştır. 2017 yılında “An Evaluation of the US Intelligence Community after 9/11” adlı tezi ile ikinci yüksek lisans derecesini alan Ahmet Ateş 2020 yılında aynı üniversiteden “Understanding the Change in Intelligence Organizations: An Institutional Framework” adlı tezi ile doktor unvanı almıştır. Temel araştırma alanları istihbarat ve ulusal güvenlidir.

Anıl Çağlar ERKAN

2011 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi İİBF Uluslararası İlişkiler Bölümünden mezun olmuştur. 2013 yılında Adnan Menderes Üniversitesi SBE Uluslararası İlişkiler Yüksek Lisans

Programını tamamlamıştır 2014 yılından beri Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Tefenni Meslek Yüksekokulu Yönetim ve Organizasyon Bölümü İnsan Kaynakları Yönetimi Programında Dr. Öğr. Üyesi olarak çalışmaktadır. Erkan, enerji, dış politika ve güvenlik alanlarında çalışmalar yapmaktadır.

Ayça EMİNOĞLU

1997 yılında Yakın Doğu Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümünde lisans eğitimini, 2009 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde Uluslararası İlişkiler anabilim dalında yüksek lisansını ve 2011-2015 yılları arasında yine Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası ilişkiler Anabilim dalında doktora eğitimini bitirmiştir. Halen Karadeniz Teknik Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Uluslararası ilişkiler Bölümünde Öğretim Üyesi olarak görev yapmaktadır.

Eda TUTAK

1989 yılında İzmir’de doğan Dr. Öğr. Üyesi Eda Tutak; 2012 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü’nden bölüm birincisi ve yüksek onur öğrencisi olarak mezun oldu. Ardından 2014 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler anabilim dalı tezli yüksek lisans programını, 2021 yılında ise aynı üniversitede Uluslararası İlişkiler Anabilim dalında doktora programını tamamladı. 2015-2017 tarihleri arasında İzmir Olgunlaşma Enstitüsü Araştırma Birimi’nde hizmet verdikten sonra 2017’de Gümüşhane Üniversitesi’nde Öğretim Görevlisi olarak göreve başlayan Tutak, 2022 yılında Doktor Öğretim Üyesi olarak Gümüşhane Üniversitesi İrfan Can Köse Meslek Yüksekokulu Hukuk Bölümüne atandı. Halen bu üniversitede Hukuk Bölümü Başkanı olarak görev yapan Dr. Öğr. Üyesi Eda Tutak, uluslararası ilişkiler alanında spesifik olarak deniz gücü,

denizcilik stratejileri ve denizcilik politikaları kapsamında çalışmalarını surdrmektedir.

Fevzi KIRBAŐLU

01.09.1993 tarihinde Erzurum İli Yakutiye İlçesi'nde doğdu. 2015 yılında Atatürk Üniversitesi – İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler B6lm'nden mezun oldu. 2019 yılında yüksek lisans 6ęrenimini Karadeniz Teknik Üniversitesi – Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı'nda tamamladı ve “Avrupa Birliği'nin Yükselen Glere Y6nelik Politikası: Türkiye 6rneği” başlıklı yüksek lisans teziyle Uluslararası İlişkiler uzmanı unvanını aldı. 2019 yılında, Y6K 100/2000 Doktora Projesi kapsamında, Karadeniz Teknik Üniversitesi – Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası Güvenlik ve Ter6r 6ncelikli alanında doktora 6ęrenimine başladı. 2021 yılından itibaren Karadeniz Teknik Üniversitesi – İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler B6lm'nde Arş. G6r. olarak g6rev yapmayı sürdürmektedir.

G6khan 6ALAN

1989 yılı Tokat Erbaa doğumlu olan yazar, ilk orta ve lise eğitimini Erbaa'da tamamlamış, 2008-2012 yılları arasında Karadeniz Teknik Üniversitesi Uluslararası İlişkiler B6lm'nde lisans, 2013-2015 yılları arasında Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı'nda yüksek lisans eğitimini tamamlamıştır. 2019 yılından itibaren Karadeniz Teknik Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı'nda doktora eğitimine devam etmektedir. 2016 yılında Genelkurmay Harek4t Başkanlığı'nda Uluslararası İlişkiler Uzmanı olarak memuriyet g6revine başlayan yazar, h4lihazırda Milli Savunma Bakanlığı bünyesinde Giresun Askerlik Őube Başkanlığı'nda g6revine devam etmektedir. Evli olan yazar iyi seviyede İngilizce ve başlangıç seviyesinde Rusça bilmektedir.

Hasan YILMAZ

1995 yılında Kara Harp Okulundan mezun olmuş, çeşitli birlik komutanlığı ve yurt içi ve yurt dışı karargâh görevlerinde bulunmuştur. 2000-2001 yıllarında ABD Dz.Kuv.leri Yüksek Lisans Okulunda Uluslararası Güvenlik ve İstihbarat Çalışmaları alanında “Turkey and the Middle East: Threats and Opportunities” başlıklı tez ile yüksek lisans derecesi, 2015-2016 yıllarında Barselona Uluslararası Çalışmalar Enstitüsünde Uluslararası İlişkiler alanında “Turkey’s Foreign Policy Towards Russia: Business as Usual?” başlıklı tez ile diğer yüksek lisans derecesini almıştır. 2018 yılında TSK’dan emekli olmuştur. Halen Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde Uluslararası İlişkiler Doktora Programı öğrencisidir.

Hülya KINIK

Hülya Kınık, 2012 yılında Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü lisans programından mezun olmuştur. 2015 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı yüksek lisans programını; 2022 yılında ise aynı üniversite ve anabilim dalında doktora eğitimini tamamlamıştır. Kınık’ın “Yükselen Güçler”in uluslararası sistem üzerindeki etkilerini, ağırlıklı olarak Türk Dış Politikası’na odaklanarak araştırdığı doktoru tezi, 2023 YÖK Üstün Başarı Ödülleri kapsamında Sosyal ve Beşerî Bilimler alanında yılın en iyi doktora tezi ödülüne layık görülmüştür. 2014-2023 yılları arasında Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı’nda Araştırma Görevlisi olarak görev yapan Kınık, Ağustos 2023 itibarıyla Karadeniz Teknik Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü’nde Dr. Öğretim Üyesi olarak görevine devam etmektedir.

Kemal GÖKÇAY

Selçuk Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümünden 2010 yılında mezun oldu. 2012’de aynı niversite ve bölümde yüksek lisansını bitirdi. 2013-2014 yıllarında Karamanoğlu Mehmet Bey niversitesi’nde ğretim görevlisi olarak çalıştı. 2015 yılında MEB yurt dışı lsans üstü bursu kapsamında ABD’ye gitti. nce University of Texas at Austin (Austin, Teksas) 1 yıl dil eğitimi, ardından Georgia State University’de (Atlanta, Georgia) ikinci Master’ını tamamladı. 2019’dan beri Atatürk Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümünde ğretim görevlisi olarak çalışmakta ve Bursa Uludağ Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümünde doktorasına devam etmektedir.

Meltem HASANÇEBİ

20.09.1991 tarihinde Trabzon ili Araklı ilçesinde doğdu. 2014 yılında Atatürk Üniversitesi - İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü’nden mezun oldu. 2016 yılında Atatürk Üniversitesi - Edebiyat Fakültesi, Rus Dili ve Edebiyatı’na başladı. 2021 yılında Giresun Üniversitesi - Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı’nda yüksek lisans programını tamamladı ve “"Kemalist Söylem" zerinden Türk Dış Politikası’nı Anlamak” başlıklı yüksek lisans teziyle Uluslararası İlişkiler uzmanı unvanını aldı. 2021 yılında başladığı Karadeniz Teknik Üniversitesi – Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı’nda doktora programına halen devam etmektedir.

Muhammet NEGİZ

Uludağ Üniversitesi İİBF İşletme Bölümü mezunudur. Rusya Federasyonu Eğitim Bakanlığı Dil Bursu ile St. Petersburg Devlet Üniversitesi Filoloji Fakültesi’nde eğitim almıştır. Erzincan Üniversitesi (EBY) işletme yüksek lisansının ardından lisansüstü eğitimine EBY-Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Ortak Doktora Programında devam etmektedir. Erzincan niversitesi’ndeki

araştırma görevliliği ve Abay Kazak Dil ve Kültür Merkezi koordinatör yardımcılığı görevleri sonrasında halen Karadeniz Teknik Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme Bölümü Yönetim ve Organizasyon Anabilim Dalında araştırma görevlisi olarak akademik çalışmalarına devam etmektedir.

Muharrem BAYRAK

Muharrem Bayrak, Karadeniz Teknik Üniversitesi (KTÜ) Sosyal Bilimler Enstitüsü (SBE) Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı'nda YÖK 100/2000 "Uluslararası Güvenlik ve Terör" Doktora Programı'nda öğrencidir. Yüksek lisans eğitimini "Nordik ve AB güvenlik Yaklaşımlarının Güvenlikleştirme Teorisi Çerçevesinde Analizi" başlıklı teziyle 2019-2022 yılları arasında KTÜ SBE Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde Doç. Dr. Vahit Güntay danışmanlığında tamamlamıştır. Lisans eğitimini 2014-2019 yılları arasında yine aynı üniversitede tamamlamıştır. Bayrak, 2022 yılında KTÜ SBE Uluslararası İlişkiler A.B.D. YÖK 100/2000 Uluslararası Güvenlik ve Terör Doktora programında öğrenciliğine devam etmektedir. Bayrak, KTÜ Stratejik Araştırmalar Merkezi'nde araştırmacı olarak görev üstlenmektedir. Araştırma alanlarını, uluslararası ilişkiler ana başlığı altında uluslararası güvenlik çalışmaları, güvenlik teorileri, terörizm ve siber güvenlik oluşturmaktadır.

Murat ÇEMREK

Sırasıyla ODTÜ Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü'nde lisans, Bilkent Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü'nde yüksek lisans ve doktora ve Budapeşte Koleji: Yüksek İhtisas Çalışmaları Enstitüsü'nde (Macaristan) doktora sonrası çalışmasını tamamladı. Bilkent, Atatürk Alato (Kırgızistan), Selçuk, El Farabi (Kazakistan) Üniversitelerinde ve Polis Akademisi'nde lisanstan doktora çeşitli düzeylerde dersler verdi. Ahmet Yesevi Uluslararası Üniversitesi'nin (Kazakistan) Avrasya Araştırma Enstitüsü'nün Kurucu Müdürlüğünü üstlendi. Selçuk Üniversitesi'nde Bölüm

Başkanlığı, Erol Güngör Türk Diasporası Araştırma ve Uygulama Merkezi Müdürlüğü ve Üniversite Erasmus Programı Koordinatörlüğünü yürütücülüğünü yapmış olan Çemrek, halen Necmettin Erbakan Üniversitesi'nde Bölüm Başkanlığı, Türkçe ve İngilizce olmak üzere birçok ulusal ve uluslararası dergide makale, değerlendirme, kitap bölümü yazar Çemrek, birçok akademik derginin de editörler kurulu, hakem ve bilimsel danışmanlar kurulunda yer almaktadır.

Murat ÜLGÜL

Doç. Dr. Murat Ülgül, Karadeniz Teknik Üniversitesi Uluslararası İlişkiler bölümünde öğretim üyesidir. 2006 yılında Gazi Üniversitesi Uluslararası İlişkiler bölümünde lisans eğitimini bitirdikten sonra ABD'de Florida State University'de Doğu Avrupa ve Rus Çalışmaları programında (2008-2010) ve University of Delaware'da Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler bölümünde (2010-2012) yüksek lisans yapmıştır. 2015 yılında University of Delaware'da doktorasını tamamlamıştır. Başta International Relations, Middle East Policy ve International Spectator olmak üzere birçok uluslararası ve ulusal dergide yayını ve kitap bölümleri olan Dr. Ülgül, aynı zamanda Uluslararası Güvenliğe Giriş (Nobel Akademik Yayıncılık, 2021) kitabının da editörlerindedir.

Müge YÜCE

2010 yılında İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü lisans programından, 2014 yılında Harp Akademileri Komutanlığı Stratejik Araştırmalar Enstitüsü (SAREN) Uluslararası İlişkiler yüksek lisans programından mezun olmuştur. 2020 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi'nde doktora eğitimini tamamlayan yazar, Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde Dr. Öğr. Üyesi olarak görev yapmaktadır. Özel çalışma alanı Çin Dış Politikası olan Yüce, daha önce Turku, Opole ve Tayvan National Chung Hsing Üniversiteleri'nde bulunmuştur.

Nimet KALKAN

Nimet Kalkan, İşletme Bölümü ve Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü lisans programlarında çift anadal yaparak Ufuk Üniversitesinden mezun olmuştur. Eğitimini burslu ve birincilik derecesi ile tamamlayan Kalkan, 2015 yılından bu yana Karadeniz Teknik Üniversitesi, İşletme Bölümü, Yönetim ve Organizasyon Anabilim Dalında araştırma görevlisi olarak görev yapmaktadır. Aynı üniversitede İşletme Bütünleşik Doktora Programını 2023 yılında tamamlayan Kalkan'ın akademik çalışmaları; stratejik yönetim, uluslararası işletmecilik, birleşme ve satınalmalar, ihracat, sürdürülebilirlik ve etik gibi konular üzerine yoğunlaşmaktadır.

Nükhet GÜNTAY

Nükhet Güntay, 2016 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde lisans eğitimini tamamlamıştır. 2020 yılında yine Karadeniz Teknik Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı'nda yüksek lisans eğitimini tamamlamıştır. 2021 yılında aynı programda, Güvenlik ve Terör alanında 100/2000 YÖK Projesi destekli burslu doktora eğitimine başlamıştır ve bu programda çalışmalarını sürdürmektedir. Lisans eğitimi sırasında Mevlâna değişim programı kapsamında Kazakistan'da, yüksek lisans ve doktora eğitimi sırasında Erasmus değişim programı kapsamında Portekiz'de bulunmuştur.

Rukiye PATAN

Rukiye Aleyna Patan 1998 yılında İstanbul'da doğdu. İlk, orta ve lise öğrenimini İstanbul'da tamamladı. 2016 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi'nde Uluslararası İlişkiler Bölümü lisans programına başlayıp 2020 yılında mezun oldu. Aynı yıl içerisinde Karadeniz Teknik Üniversitesi'nde Yüksek Lisans programına başlayan Rukiye Aleyna Patan, Potsdam

Üniversitesi'nde değişim programını tamamladıktan sonra 2023 yılında Münih Teknik Üniversitesi'nde ikinci Yüksek Lisans eğitimine başlamıştır.

Vahit GÜNTAY

2008 yılında Gazi Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde lisans eğitimini tamamlamıştır. 2012 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı'nda yüksek lisans eğitimini, 2016 yılında yine aynı programda doktora eğitimini tamamlamıştır. 2009-2016 yılları arasında Karadeniz Teknik Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde Araştırma Görevlisi olarak görev yapan GÜntay, 2017 yılından bu yana aynı bölümde Doç. Dr. olarak görevine devam etmektedir. Doktora çalışması öncesi ve sonrasında yurtiçi ve dışında siber güvenlik ile ilgili birçok araştırma ve projeye katkı sağlayan GÜntay; lisans, yüksek lisans ve doktora düzeyinde Siber Politikalar, Siber İstihbarat ve Dış Politika, Dijital Diploması, Devletler ve Yapay Zekâ gibi dersler vermektedir.

KARADENİZ

2022 GELİŞMELERİ IŞIĞINDA
BÖLGESEL DEĞERLENDİRMELER

KTÜ-SAM Kitapları 3

www.ktu.edu.tr/sam

ISBN: 978-605-2271-60-5

© 2023 Karadeniz Teknik Üniversitesi Yayınları

1. Baskı: Aralık 2023, Trabzon